

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Heerlen op 4 mei 1976

De heer Bronneberg vertelde hoe tijdens een sneeuwperiode een Waterhoentje zijn toevlucht gezocht had in zijn tuin, waar hij overnachtte in een *Taxus*. Door deze vogel geregeld te voeren was hij zeer mak geworden, maar muntte wel uit in het zich verbergen bij onraad. Op 2 mei was het voor het laatst gezien.

Dr Dijkstra vertoonde een exemplaar van Wede (*Isatis tinctoria*) bij hem spontaan in de tuin opgekomen. Vermoedelijk is een zaadje van deze soort meegenomen met planten verzameld langs de Maas ten behoeve van de Botanische Tuin in Terwinselen. Wede komt in Nederland voor op ruige plaatsen in de duinen en langs de grote rivieren. Zijn oorspronkelijk voorkomen is Oost-Europa, Klein Azië, N.-Afrika en delen van Rusland, en mogelijk zelfs China. Het is een oeroude kultuurplant; reeds Julius Caesar verhaalde hoe 54 j. voor Chr. Romeinse soldaten in Engeland aangevallen werden door de inheemse bevolking en hoe deze om de Romeinen schrik aan te jagen hun gezicht ingesmeerd had met de blauwe kleurstof afkomstig van Wede. Deze soort werd in kultuur gebracht voor het verkrijgen van deze kleurstof, waarmee textiel gekleurd werd. De bereidingsmethode is vrij eenvoudig, de plant werd in stukken gesneden en deze liet men een paar dagen in water gisten. Hierbij verandert indoxyl in indigo. Later werd deze inheemse Kultuur konkurrentie aangedaan door de invoer van indigo van de indigoplant uit Azië. In Sachsen stond, om de eigen kultuur te beschermen, zelfs de doodstraf op het gebruik van indigo uit Azië. Nog later werd met de kultuur gestopt bij de opkomst van de synthetische bereiding van anilline kleurstoffen.

Hierna kreeg de vorige spreker de gelegenheid dia's te vertonen van bloemen uit Zuid-Tirol, uit de omgeving van St. Christine bij Ortisei. We noteerden talrijke soorten van Anemonen, Sleutelbloem en Gintianen, verder de Beredruif (*Arctostaphylos uva*

ursi), zeldzaam in Nederland. Bij Trollius werd de aandacht gevestigd op het feit dat de bloem zich nooit geheel opent, wat wel het geval is bij de Dotterbloem (*Caltha palustris*); beide behoren tot de familie van de Boterbloemachtigen. Toch maakt Trollius goede vruchten. In de literatuur was over de bestuiving niets te vinden, echter met veel geduld en geluk kan men waarnemen hoe een hommelt zich in een gesloten bloem naar binnen wurmt. Verder werd een rode kleurvariatie vertoond van Veldsalie (*Salvia pratensis*) die normaal blauwe bloemen bezit. Verdere soorten, om slechts enkele te noemen, is *Soldanella* met zijn ronde blaadjes. Namen van een klein muntje, soldij en soldaat staan in verband met zijn wetenschappelijke naam. Ook Vetblad (*Pinguicula*), een vleesetend plantje, trok de aandacht.

Aan het slot van deze voordracht werden 2 dia's vertoond van de Kruisblad wolfsmelk (*Euphorbia lathyris*), opgenomen te Heerlen. Tijdens een lichte vorst van -2°C vouwt deze soort zijn bladeren stijf tegen de stam aan, waarschijnlijk een reactie tegen te sterk waterverlies. Dezelfde planten werden weer gefotografeerd enige dagen later, nu bij $+2^{\circ}\text{C}$, waarbij ze hun natuurlijke stand weer ingenomen hadden. Mej. Sterken vertoonde nog enkele dia's uit Zuid-Tirol, van Meran. Deze plaats ligt in een dal dat door bergen afgeschermd wordt voor koude winden, en alleen aan de zuidkant open staat voor zachte lucht. Hierdoor is het mogelijk om daar allerlei subtropische gewassen te kweken, evenals vruchten zoals de druif. De heer Dijkstra deelde mee dat hij eens meegemaakt had hoe een hagelbui in augustus daar grote schade dreigde aan te richten. De bui werd met granaten uit elkaar geschoten en na enige minuten ontlastte zich een flinke regenbui.

Tenslotte kan nog meegedeeld worden dat deze vergadering door een talrijk aantal bezoekers bezocht werd.

te Maastricht op 6 mei 1976

Na een woord van welkom tot de aanwezigen zegt voorzitter van Nieuwenhoven dat onder auspiciën

van het Recreatieschap een inspraakavond gehouden is over de uiteindelijke bestemming van het grindgat Oost-Eijsden, dat gepland is als waterrecreatiecentrum.

De heer Poot geeft aan de hand van een gedetailleerde kaart van dit terrein een nadere toelichting. Hoewel is toegezegd dat de bultjes – die inmiddels vrijwel volledig verdwenen voor het creëren van een ligstrand – opnieuw zullen worden aangelegd aan de westzijde van de plas langs de hele landtong, toont hij zich toch bezorgd. Het zijn juist deze bultjes die voor de watervogels zo belangrijk zijn. De voorzitter kan die bezorgdheid niet delen; naar aanleiding van de gevoerde gesprekken heeft hij toch wel goede verwachtingen van het resultaat als de plannen verwezenlijkt zijn.

Br. Virgilius Lefeber heeft in het gebied van de Bossche Fronten zeer speciale vondsten van bijen en wespen gedaan die uniek voor ons land genoemd mogen worden. Deze vondsten worden verwerkt in het rapport over dit gebied dat in bewerking is.

De heer Damen heeft op 18 april in het hellingbos van de Ambyerheide een wezel waargenomen die zich vergastte aan het bloed van een jong konijn. Terwijl spreker hiernaar van dichtbij stond te kijken kwam een hermelijn naderbij die tenslotte de wezel aanviel en doodde. Het door de wezel gedode konijn werd evenwel ongemoeid gelaten.

Als interessante vogelwaarnemingen van de Hamert noemt de voorzitter een zwarte ruit die erg veel moeite had met een gevangen kikker. Ook signaleerde hij daar een visarend (3 mei) en een kolgans (27 april).

De heer Poot heeft op het grindgat van Oost-Eijsden op 20 april 3 exemplaren van de geoorde fuut waargenomen en op 24 april 1 draaihals te Cadier en Keer. Verder trof hij op 1 mei een aantal kramsvogels aan in de omgeving van Maastricht en na enig speuren minstens één broedgeval van deze vogel.

Na de pauze komt de heer Kemp aan het woord. Als inleiding zegt hij dat het de bedoeling van zijn voordracht is om de belangstelling voor bomen op te wekken, of te verstevigen. Er bestaat gelukkig nogal

wat literatuur over bomen en aan de hand hiervan propageert hij het zelf-ontdekken. Dat men daar helemaal geen verre wandelingen voor hoeft te maken bewijst wel een moerbeiboom in het centrum van Maastricht. Van deze boomsoort zijn maar enkele exemplaren bekend in heel Limburg. En dan bezit het Stadspark van Maastricht nog altijd een fraaie collectie ondanks het feit dat er nogal wat bomen opgeofferd werden bij de aanleg van de Maasboulevard. Het is verblijdend dat bij de renovatie van het oostelijke deel van dit park een verscheidenheid aan soorten is ingeplant. Dit dan vooral ten gerieve van ons nageslacht.

Om zijn verhaal te illustreren heeft spreker uit zijn

Oude Linde in Vlyen.

foto: P. J. van Nieuwenhoven.

uit 3000 st. bestaande archief ca. 100 toepasselijke dia's gekozen.

In vroegere tijden plantte men al bomen als afscheiding van landbouwpercelen waarvoor veelal Meidoorn, Sleedoorn, Taxus en Haagbeuk gebruikt werden, die dan als heg of haag laag gesnoeid waren. Hoog opgaande singels werden geplant als schaduwgevers maar ook als wind- en sneeuwvang. Hiervan treffen we mooie voorbeelden aan in de Eiffel, aan de windzijde van boerderijen.

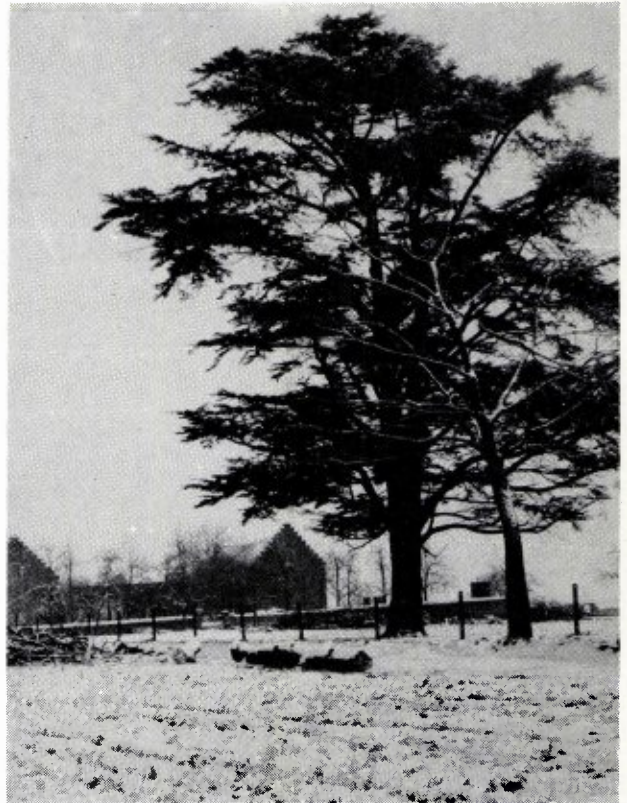
Als beplanting van lanen wordt meestal de Linde, de Beuk (zowel de groene als de bruine variëteit), de Berk of de Eik gebruikt, hetgeen op de dia's goed te zien is.

Ook in het landschap zien we wel rijen Populieren en Amerikaanse eiken, die dan wel om hun houtwaarde daar zijn geplant, maar waarvan toch een grote bekoring uitgaat.

Wil men niet-alledaagse bomen bekijken dan beveelt spreker een bezoek aan aan de vele parken die Limburg kent. Behalve het Stadspark van Maastricht noemt hij nog het park van Elsloo en het park van Geleen en Sittard waar o.a. een fraai exemplaar van een Hopbeuk te zien is. In het park van Vaeshartelt staan twee prachtige exemplaren van de Sequoiadendron.

Een bezoek aan de Jardin Botanique te Luik met zijn magnifieke bomencollectie kan hij ook ten zeerste aanbevelen.

Over de leeftijd van bomen lopen de meningen nogal uiteen; men is namelijk geneigd ze ouder te schatten dan ze in werkelijkheid zijn. De juiste leeftijd kan men bepalen aan het aantal jaarringen, maar daarvoor moet de betreffende boom dan wel eerst gekapt, wat natuurlijk geen aan te bevelen methode is. Toch kan van markante bomen aan de hand van oude prenten en uit geschriften wel een leeftijdschatting gemaakt worden, zoals bijvoorbeeld van een 1000-jarige Eik bij Tessenderloo (B), een Grove Den bij Gellik (B) en een Taxus bij het kapelletje van Slavante die al zo'n 100 jaar moet zijn (de kapel draagt als jaartal 1881).

De Ceder van de Wijngaardsberg te Meerssen.

foto: P. J. van Nieuwenhoven.

Dat sommige bomen bijzonder hoog kunnen worden zien we bij Sequoiadendron op de begraafplaats van Maastricht en bij een rij Italiaanse Populieren bij het hertenkamp te Maastricht.

Bomen worden meestal geënt (zoals bij de meeste fruitbomen het geval is) maar een Linde in het Nolenspark te Maastricht is daar toch niet zo'n mooi voorbeeld van: de onderstam groeide hier minder snel in de dikte dan de ent: kandelaberboom.

Merkwaardig zijn ook de Kurklijsten onderaan de takken van de Amberboom.

Tot slot wijst de heer Kemp nog op diverse beschadigingen bij bomen waarvan verscheidene dia's ge-

tuigen. Door de mens: bij het omzagen en door dieren: (bastbeschadiging door vee, maar ook door in het wild levende dieren als herten, wilde zwijnen en konijnen). Als andere beschadigingen noemt spreker nog de spechtengaten, blikseminslag en stormschade. Ook de aantasting door paddestoelen bij bomen die eigenlijk al ten dode opgeschreven zijn, zij het dat dit stervensproces jaren kan duren, doch door zwammen-aantasting alleen maar versneld wordt. Parasieten, als maretakken en heksenbezems, hebben natuurlijk ook hun schadelijke werking, al is het in geringere mate. Dan kennen we nog de wurgende werking van klimop, van de bosrank en kamperfoelie.

Op een vraag van de voorzitter naar de niet genoemde vorstschade, zegt de heer Kemp dat deze inderdaad voorkomt, maar omdat ze nooit met zekerheid geconstateerd kan worden, heeft hij van dit soort schade geen plaatje.

In zijn dankwoord spreekt de voorzitter zijn bewondering uit voor de grote zorgvuldigheid waarmee de heer Kemp zijn voordracht heeft opgebouwd en prijst vooral zijn kennis over plaatselijke toestanden.

Tijdens een van de vorige vergaderingen werd een vraag gesteld over het inventariseren van speciale bomen in Limburg. Hij is van mening dat de heer Kemp het antwoord hierop vanavond grotendeels al gegeven heeft. Applaus!

BOEKBESPREKING

De Valkerij in de Nederlanden door: Dr. A. E. H. Swaen.
Uitgever: W. J. Thieme & Cie. Zutphen.
Prijs: f 24,90.

In dit 132 pagina's tellend en in linnen gebonden boekwerk gaat de schrijver vooreerst uitvoerig in op de geschiedenis van de valkerij, die lang vóór onze jaartelling reeds in sommige streken van Azië beoefend werd. Gesproken wordt zelfs van ± 1700 v. Chr. In onze streken dateert deze vorm van jacht echter van omstreeks 500 na Chr. en aanvankelijk nog slechts voorbehouden aan de edelen. In het laatst van de 18e eeuw moest de valkerij wijken voor de jacht met het geweer. Daar kunnen wij dan eigenlijk nog blij om zijn, want zo royaal zitten we tegenwoordig niet in de stootvogels om die ook nog

te onttrekken aan de eigenlijke functie van hun bestaan, die gericht is op de instandhouding van de soort. Het boek wil danook geen propaganda zijn voor het weder invoeren van de valkerij, maar wel bekendheid geven aan een soort jachtvermaak dat vooral in de Middeleeuwen een belangrijke plaats in nam.

Ook zijn hoofdstukken gewijd aan het jachtgerei en valkeniers-uitrusting, de jachtvogels, de vangst en het africhten, en de valkenierstaal, terwijl de schrijver nog verwijst naar vele literatuurgegevens die door de jaren heen over deze „sport” handelen, alsook de plaats die de valkerij in kunst en letteren heeft ingenomen.

Vele afbeeldingen van oude prenten en gravures tussen de tekst geven het boek een zeer verzorgde indruk. De spelling van dit boek, dat onlangs als fotografische herdruk van de oorspronkelijke uitgave van 1937 verscheen, zal voor de jongeren onder de lezers wel geen bezwaar opleveren.

H. Th.

Nuttige dieren in kleur (vee, pluimvee en pelsdieren).

Oorspronkelijke tekst: H. Clausen en E. J. Ipsen.

Nederlandse bewerking: J. H. J. Cremers en G. den Hoed.

Illustraties: Otto Frello.

Uitgever: Moussault's Uitgeverij b.v. Baarn.

Prijs: f 21,50.

In dit boekje wordt de aandacht van de lezer gevraagd voor dieren die voor de ontwikkeling van de mensheid en haar samenleving van bijzonder groot belang zijn geweest. Lang vóór onze jaartelling is de mens reeds begonnen met het temmen of domesticeren van in het wild levende dieren om ze te benutten. Aanvankelijk nog op primitieve wijze met rondtrekkende kuddes, maar allengs ging men over tot het veredelen der verschillende rassen, zoals we die thans kennen.

Allerlei runder-, paarden-, schapen-, varkens-, geiten-, konijnen- en pluimveerassen worden door de schrijvers op deskundige wijze onder de loupe genomen en hun plaats in de dieren-systematiek besproken. Gegevens over afstamming, voeding en voortplanting completeren deze informatie.

De 158 fraai uitgevoerde illustraties in kleur helpen de lezer naast de beschrijving zich een goede voorstelling te maken van elk type diersoort. Ook besteden de auteurs aandacht aan de nerts, vos, beverrat en chinchilla, waarvan vooral in Noord-Amerika, Canada en de Scandinavische landen farms bestaan, al treft men ze hier in ons land ook wel aan.

Een alfabetisch register maken het de lezer gemakkelijk het boekje als naslagwerk te gebruiken. Voor hen die nog meer informatie wensen is achterin een literatuurlijst opgenomen.

Alles bij elkaar een aanbevelingswaardig boekje van handig formaat.

H. Th.